

Name	โสมณัฐ สุขสมบูรณ์	Student ID	6201011631188	Section : 7
Table	1	Period		Semester
Lecturer	KDS			

วัตถุประสงค์ :

เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ และเข้าใจในคุณสมบัติของวงจรรวมออปแอมป์ดังต่อไปนี้

1. คุณสมบัติพื้นฐานของวงจรรวมออปแอมป์
2. การหาค่า Input Bias Current, Input Offset Voltage, Slew Rate
3. คุณสมบัติการตอบสนองเชิงความถี่ของวงจรรวมออปแอมป์
4. วงจรเปรียบเทียบสัญญาณ (Comparator)

อุปกรณ์การทดลอง :

1. เครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมโปรแกรม LTspice IV	1 ชุด
2. Op-amp เบอร์ TL071CP, LM741 (หรือ UA741)	1 ตัว
3. ตัวต้านทาน 1 k Ω , 2.2 k Ω , 5.6 k Ω , 22 k Ω , 56 k Ω , 100 k Ω , 1 M Ω , 10 M Ω	ค่าละ 1 ตัว
4. ตัวต้านทาน 3.3 k Ω , 9.1 k Ω , 20 k Ω , 39k Ω	ค่าละ 3 ตัว
5. ตัวต้านทาน 10 k Ω	4 ตัว
6. ตัวเก็บประจุ 1 nF	1 ตัว
10 nF	3 ตัว
47 nF	1 ตัว
4. DC Power Supply	1 เครื่อง
5. เครื่องกำเนิดสัญญาณ (Signal Generator)	1 เครื่อง
6. ออสซิลโลสโคป	1 เครื่อง
7. แผงวงจร (Prototype Board)	1 แผ่น
8. มัลติมิเตอร์	2 เครื่อง

4.1 Operational Amplifier

ทฤษฎี

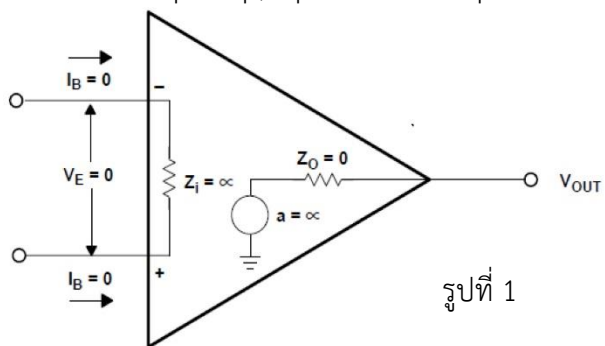
ออปแอมป์ (Op-Amp, Operational Amplifier) เป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทวงจรรวม (IC, Integrated Circuit)

ที่ถูกออกแบบมาเพื่อเป็นวงจรขยายสัญญาณ โดยมีวงจรสมมูล (Equivalent Circuit) ดังรูปที่ 1 และมีคุณสมบัติในทางอุดมคติ คือ

Input Impedance $Z_i = \infty \Omega$

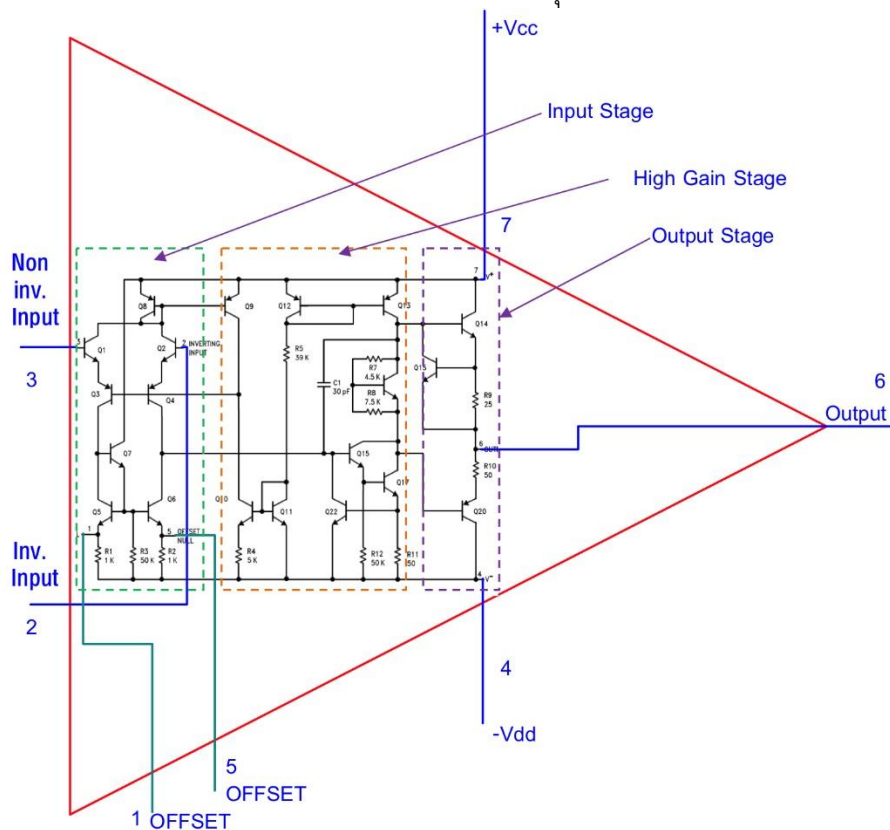
Output Impedance $Z_o = 0 \Omega$

Open Loop Voltage Gain $A, a = \infty$ เท่า

รูปที่ 1

โครงสร้างวงจรออปแอมป์ เบอร์ 741 แสดงดังรูปที่ 2 จะเห็นว่า วงจรภายในของออปแอมป์เกิดจากการนำไบโพลาร์ทรานซิสเตอร์ หรือมอสเฟต มาต่อเป็นวงจรขยายหลายชั้นเพื่อให้วงจรมีคุณสมบัติของอัตราขยายได้สูงตามต้องการ

รูปที่ 2

วงจรภายในของออปแอมป์แบ่งออกเป็น 3 ภาคที่สำคัญ คือ

ภาคสัญญาณอินพุต (Input Stage)

ภาคขยายสัญญาณแรงดัน (Gain Stage)

ภาคสัญญาณเอาต์พุต (Output Stage)

ภาคสัญญาณอินพุต (Input Stage) มีขาอินพุต 2 ขา คือ Inverting และ Non-inverting เชื่อมต่อเข้าสู่วงจร Differential Amplifier จึงทำให้มีค่าของอินพุตอิมพีแดนซ์ (Input Impedance, Z_i) ที่มีค่าสูงมาก

ภาคขยายสัญญาณแรงดัน (Gain Stage) ทำหน้าที่ขยายสัญญาณแรงดัน จึงมีอัตราการขยายแรงดัน (Voltage Gain) สูง และ ผลตอบสนองเชิงความถี่ (Frequency Response) ที่ดีตลอดย่านใช้งาน

ภาคสัญญาณเอาต์พุต (Output Stage) ทำหน้าที่ขยายกำลัง (ขยายทั้งกระแสและแรงดัน) ของสัญญาณเอาต์พุตให้มีขนาดที่สูงขึ้น และมีค่าเอาต์พุตอิมพีแดนซ์ (Output Impedance, Z_o) ต่ำ สำหรับเบอร์ 741 ในภาคสัญญาณเอาต์พุตจะใช้ วงจรขยายแบบ Class AB

คุณลักษณะเฉพาะของออปแอมป์เชิงอุดมคติ (Ideal Op-Amp)

1. มีค่าอัตราขยายสัญญาณแรงดัน (ในโหมด Open Loop Gain) เป็นอนันต์ (Infinity)
2. มีความกว้างของแถบความถี่ใช้งาน (Bandwidth) เป็นอนันต์
3. มีอินพุตอิมพีแดนซ์ (Input Impedance) เป็นอนันต์
4. มีเอาต์พุตอิมพีแดนซ์ (Output Impedance) เป็นศูนย์

ในขณะที่ออปแอมป์ที่ใช้งานจริง (Partial Op-Amp) จะมีค่าแรงดันและกระแสที่จำกัด ดังนั้นจะไม่เกิดค่าอนันต์เหมือนเชิงอุดมคติ แต่ก็ยังคงมีแนวโน้มไปในทางเดียวกันกับเชิงอุดมคติ

คุณลักษณะที่สำคัญของออปแอมป์

1. กระแสไบอัสด้านอินพุต (Input Bias Current) เป็นสัญญาณไฟฟ้ากระแสตรงที่ใช้ในการกระตุ้นการทำงานของออปแอมป์ มีขนาดเท่ากันของสัญญาณขา Inverting และ Non-inverting ในทางทฤษฎีจะมีค่าเป็นศูนย์ แต่ในทางปฏิบัติ สัญญาณไฟฟ้านี้ยังคงมีอยู่แต่ค่าน้อยๆ ระดับ 10^{-12} A
2. แรงดันยกตัวด้านอินพุต (Input Offset Voltage) เป็นความแตกต่างของระดับสัญญาณแรงดันไฟฟ้ากระแสตรงระหว่างขา Inverting และ Non-inverting ในทางทฤษฎีจะมีค่าเท่ากับศูนย์แต่ในการผลิตจริงไม่สามารถทำให้เป็นศูนย์ได้ แต่ค่าก็ต่ำมาก ออปแอมป์ส่วนใหญ่จะมีค่าแรงดัน Input Offset ต่ำกว่า 10^{-3} V
3. ค่าสเลวเรต (Slew Rate) เป็นความไวในการปรับตัวของออปแอมป์ในการตอบสนองต่อสัญญาณอินพุต เมื่อสัญญาณอินพุตมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทันทีทันใด ออปแอมป์ที่มีค่า Slew Rate ที่ดีจะสามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ทันที การทดสอบค่า Slew Rate ของออปแอมป์นิยมทดสอบด้วยการป้อนสัญญาณอินพุตเป็น Unit Step
4. ความกว้างของแถบความถี่ (Bandwidth) เป็นย่านความถี่ที่ออปแอมป์สามารถให้อัตราการขยายสัญญาณได้เท่ากันตลอดทั้งย่าน โดยไม่เกิดความผิดเพี้ยน (Distortion) ของสัญญาณ แต่อย่างไรก็ตามออปแอมป์มีข้อจำกัดในย่านความถี่สูง ดังนั้นความกว้างของแถบความถี่จึงจะเริ่มนับจากศูนย์เฮิรตซ์ไปจนถึงค่าความถี่ที่สัมพันธ์กับค่า Slew Rate ดังสมการ

$$FPBW = \frac{\text{Slew Rate}}{2\pi V_p}$$

เมื่อ $FPBW$ = Full-power Bandwidth

Slew rate = อัตราการปรับตัวสัญญาณเอาต์พุตสูงสุดของออปแอมป์ (V/ μ s)

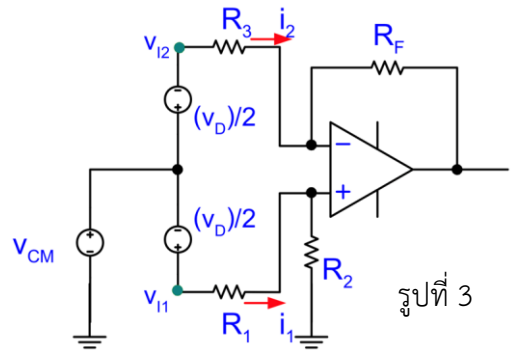
V_p = Peak Output Voltage

5. อัตราการลดทอนสัญญาณรบกวนโหมตร่วม (Common-Mode Rejection Ratio, CMRR) เป็นความสามารถของออปแอมป์ในการจำกัดสัญญาณรบกวนที่ผ่านเข้ามาทางขาสัญญาณอินพุตทั้งสองขา สามารถทดสอบได้โดยการป้อนสัญญาณที่เหมือนกันเข้าที่ขาอินพุตทั้งสอง ในทางทฤษฎีสัญญาณเอาต์พุตจะมีค่าเป็นศูนย์แต่ในทางปฏิบัติจะพบว่าไม่เป็นศูนย์ การหาค่า CMRR สามารถทำได้ดังรูปที่ 3

$$\begin{aligned} \text{จากรูป } v_{I1} &= v_{CM} + \frac{v_D}{2} \\ v_{I2} &= v_{CM} - \frac{v_D}{2} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{และ } v_D &= v_{I1} - v_{I2} \\ v_{CM} &= \frac{v_{I1} + v_{I2}}{2} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{แรงดันเอาต์พุตหาได้จาก } v_o &= (v_+) \left(1 + \frac{R_F}{R_3} \right) - v_{I2} \frac{R_F}{R_3} \\ v_o &= v_{I1} \frac{R_2}{R_1 + R_2} \left(1 + \frac{R_F}{R_3} \right) - v_{I2} \frac{R_F}{R_3} \\ v_o &= \left(v_{CM} + \frac{v_D}{2} \right) \frac{R_2}{R_1 + R_2} \left(1 + \frac{R_F}{R_3} \right) - \left(v_{CM} - \frac{v_D}{2} \right) \frac{R_F}{R_3} \\ v_o &= v_{CM} \frac{R_2}{R_1 + R_2} \left(1 - \frac{R_F R_1}{R_2 R_3} \right) + \frac{v_D}{2} \frac{R_F}{R_3} \left[1 + \frac{R_2 (R_3 + R_F)}{R_F (R_1 + R_2)} \right] \end{aligned}$$

จัดรูปสมการใหม่โดยแยกเป็น A_d คือ Differential Gain และ A_{cm} คือ Common-Mode Gain จะได้

$$A_d = \frac{v_o}{v_D} = \frac{R_F}{2R_3} \left[1 + \frac{R_2 (R_3 + R_F)}{R_F (R_1 + R_2)} \right]$$

$$A_{cm} = \frac{v_o}{v_{CM}} = \frac{R_2}{R_1 + R_2} \left(1 - \frac{R_F R_1}{R_2 R_3} \right)$$

ถ้ากำหนดให้ $\frac{R_F}{R_2} = \frac{R_3}{R_1}$ จะทำให้ได้ $A_d = \frac{R_F}{R_3}$ และ $A_{cm} = 0$ ดังนั้น

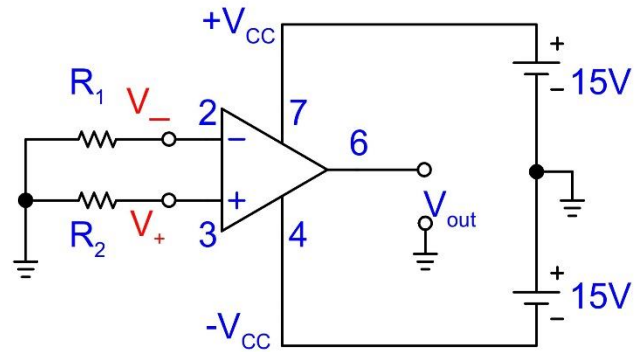
$$CMRR = \frac{\frac{R_F}{2R_3} \left[1 + \frac{R_2 (R_3 + R_F)}{R_F (R_1 + R_2)} \right]}{\frac{R_2}{R_1 + R_2} \left(1 - \frac{R_F R_1}{R_2 R_3} \right)}$$

เนื่องจาก CMRR ไม่มีหน่วยทางฟิสิกส์ แต่เป็นอัตราส่วนจำนวนเท่า บ่อยครั้งที่เราจะพบสมการอยู่ในรูปลอการิทึมของอัตราส่วนจำนวนเท่า $20 \log CMRR$

การทดลอง

1. วัดค่ากระแสไบอัสด้านอินพุต

- 1.1 ประกอบวงจรตามรูปที่ 4 ลงบนโปรโตบอร์ดโดยใช้ค่า R_1 และ R_2 ที่มีค่าเท่ากันตามที่กำหนดในตารางที่ 1
- 1.2 วัดค่าแรงดันไฟฟ้ากระแสตรง ที่ขา V_+ และ V_- เทียบกับกราวด์ พร้อมบันทึกผลลงในตารางที่ 1
- 1.3 เปลี่ยนเบอร์ไอซีออปแอมป์เป็นเบอร์ TL071 ตามตารางที่ 1 และทำการทดลองซ้ำ

LM741

รูปที่ 4

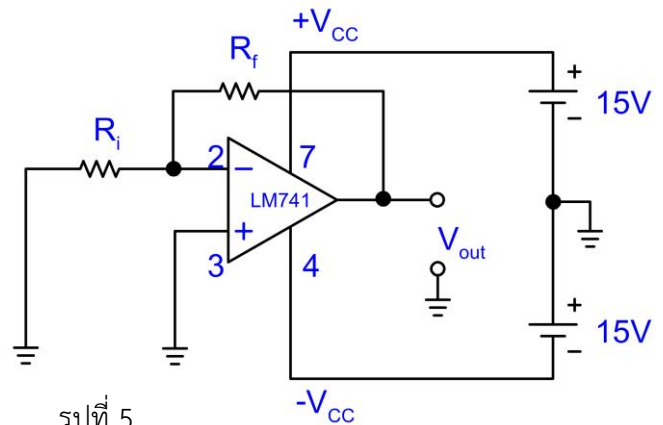
ตารางที่ 1

R_1, R_2	LM741		TL071	
	V_+	V_-	V_+	V_-
100 k Ω	-4.0 mV	-4.3 mV	-0.0 mV	-0.0 mV
1 M Ω	-40.3 mV	-39.9 mV	-0.0 mV	-0.0 mV
10 M Ω	-394.6 mV	-389.4 mV	-0.7 mV	-0.5 mV

ข้อสังเกต ผลการทดลองได้มาจากผลคูณของความต้านทานกับกระแสไบอัสทางด้านอินพุต ซึ่ง น.ศ. ดูได้จาก Data Sheet ของออปแอมป์

2. วัดค่า Input Offset Voltage

- 2.1 ประกอบวงจรตามรูปที่ 5 โดยใช้ $R_f = R_i$ จำนวน 3 ค่า คือ 100 k Ω , 1 M Ω และ 10 M Ω ตามลำดับ
- 2.2 วัดค่าแรงดันไฟตรง หรือค่าเฉลี่ยของแรงดันเอาต์พุตเทียบกับกราวด์บันทึกผลการทดลอง
- 2.3 เปลี่ยนเบอร์ไอซีออปแอมป์เป็น TL071 และวัดค่าแรงดันไฟตรงหรือค่าเฉลี่ยของแรงดันเอาต์พุตเทียบกับกราวด์บันทึกผลการทดลอง

รูปที่ 5

บันทึกผลการทดลอง

เบอร์ LM741

- ครั้งที่ 1 : ใช้ตัวต้านทานขนาด 100 k Ω และวัดแรงดันเอาต์พุตเท่ากับ 4.5 mV
- ครั้งที่ 2 : ใช้ตัวต้านทานขนาด 1 M Ω และวัดแรงดันเอาต์พุตเท่ากับ 56.3 mV
- ครั้งที่ 3 : ใช้ตัวต้านทานขนาด 10 M Ω และวัดแรงดันเอาต์พุตเท่ากับ 0.591 V

เบอร์ TL071

- ครั้งที่ 1 : ใช้ตัวต้านทานขนาด 100 k Ω และวัดแรงดันเอาต์พุตเท่ากับ 0.9 mV
- ครั้งที่ 2 : ใช้ตัวต้านทานขนาด 1 M Ω และวัดแรงดันเอาต์พุตเท่ากับ 1.0 mV
- ครั้งที่ 3 : ใช้ตัวต้านทานขนาด 10 M Ω และวัดแรงดันเอาต์พุตเท่ากับ 1.3 mV

3. วัดค่า Slew Rate

3.1 ประกอบวงจรตามรูปที่ 6

3.2 ปรับเครื่องกำเนิดสัญญาณให้จ่ายสัญญาณ V_i ด้วยสี่เหลี่ยม (Square Wave) ดังนี้

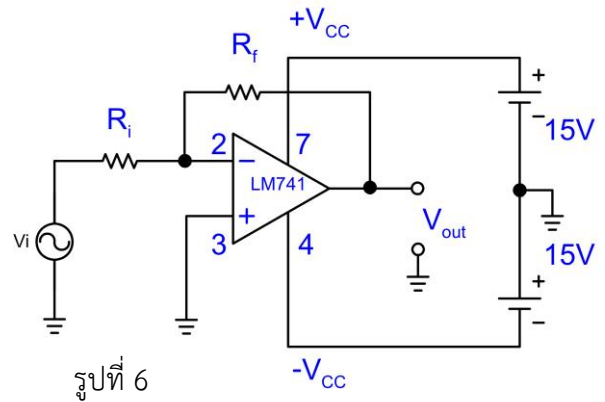
ก) ค่าความถี่ต่ำ (ระดับ 10 Hz ... 90 Hz) โดยเลือกความถี่ที่ทำให้สัญญาณเอาต์พุตไม่ผิดเพี้ยน หรือเป็นสัญญาณสี่เหลี่ยมรูปร่างเหมือนเดิม

ข) ขนาดของแรงดันไม่สูงมาก สามารถอ่านค่าได้อย่างชัดเจน

3.3 ปรับขนาดของสัญญาณอินพุต (V_i) ไปจนกระทั่งได้สัญญาณเอาต์พุตมีค่าประมาณ 20 V_{p-p} (Peak-to-peak)

3.4 ทำการเพิ่มความถี่ขึ้นจนกระทั่งสัญญาณเอาต์พุตผิดเพี้ยนจากสี่เหลี่ยม หรือมี Slope จนกลายเป็นรูปคลื่นสามเหลี่ยม ยอดแหลมพอดี

3.5 บันทึกรูปคลื่นสัญญาณเอาต์พุตพร้อมบันทึกความสูงและความยาวฐานของสามเหลี่ยม เพื่อนำไปคำนวณค่าสโลว์เรต (dv/dt)

บันทึกผลการทดลอง

เบอร์ LM741

ใช้ตัวต้านทานขนาด 100 k Ω

$$\text{ค่า } \Delta v = \frac{9}{28.8} \text{ V}$$

$$\text{ค่า } \Delta t = 28.8 \mu\text{s}$$

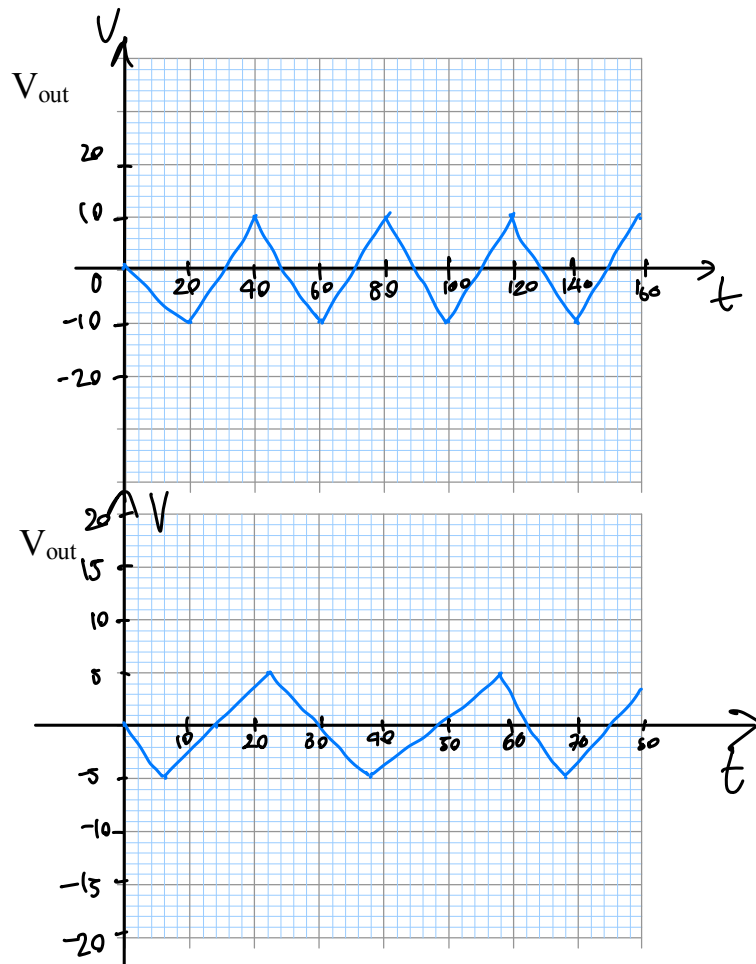
$$\text{ค่า Slew Rate} = 0.313$$

ใช้ตัวต้านทานขนาด 1 M Ω

$$\text{ค่า } \Delta v = \frac{10.20}{83.4} \text{ V}$$

$$\text{ค่า } \Delta t = 83.4 \mu\text{s}$$

$$\text{ค่า Slew Rate} = 0.305$$

ใช้ตัวต้านทานขนาด $10 \text{ M}\Omega$

ค่า $\Delta v = \underline{22.4} \text{ V}$

ค่า $\Delta t = \underline{76.4} \mu\text{s}$

ค่า Slew Rate = $\underline{0.293}$

เบอร์ TL071

ใช้ตัวต้านทานขนาด $100 \text{ k}\Omega$

ค่า $\Delta v = \underline{20.5} \text{ V}$

ค่า $\Delta t = \underline{4} \mu\text{s}$

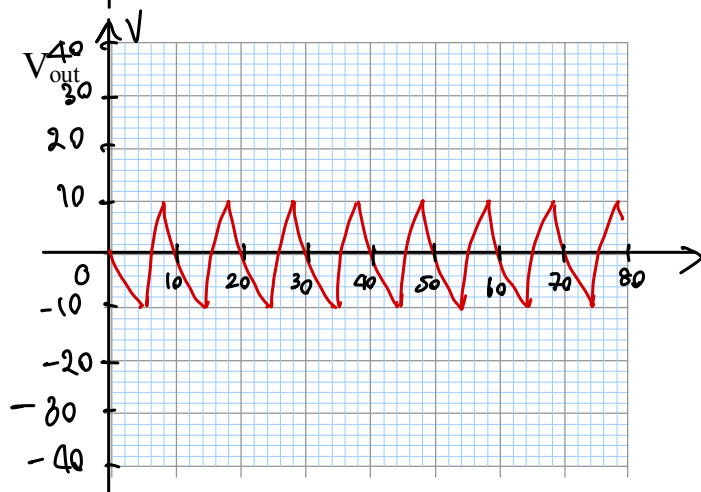
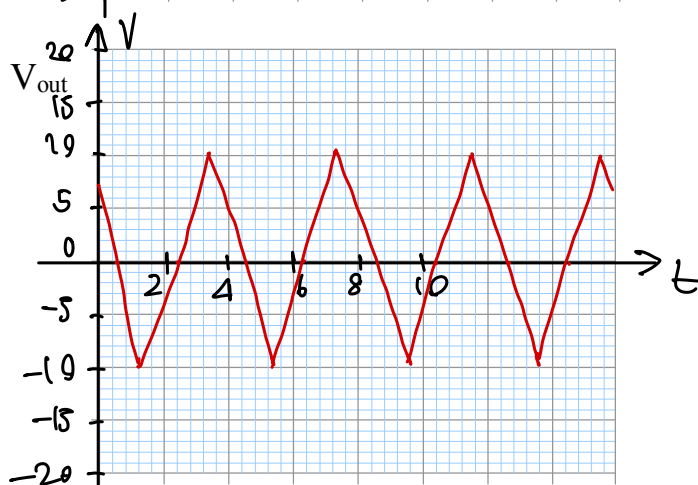
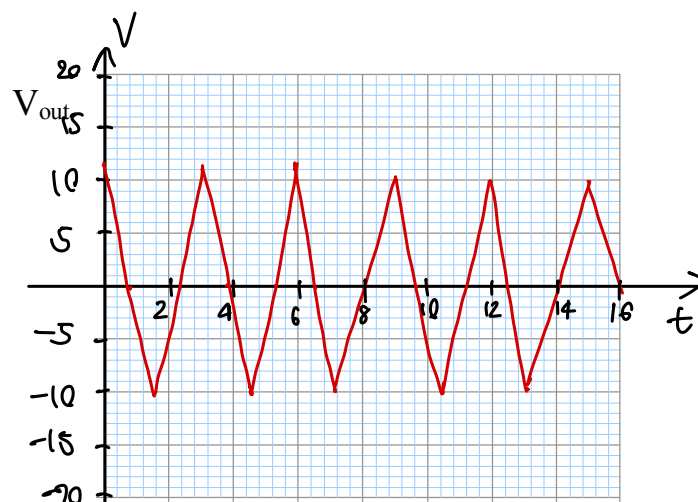
ค่า Slew Rate = $\underline{5.125}$

ใช้ตัวต้านทานขนาด $1 \text{ M}\Omega$

ค่า $\Delta v = \underline{20} \text{ V}$

ค่า $\Delta t = \underline{11} \mu\text{s}$

ค่า Slew Rate = $\underline{1.81} \text{ MV/s}$

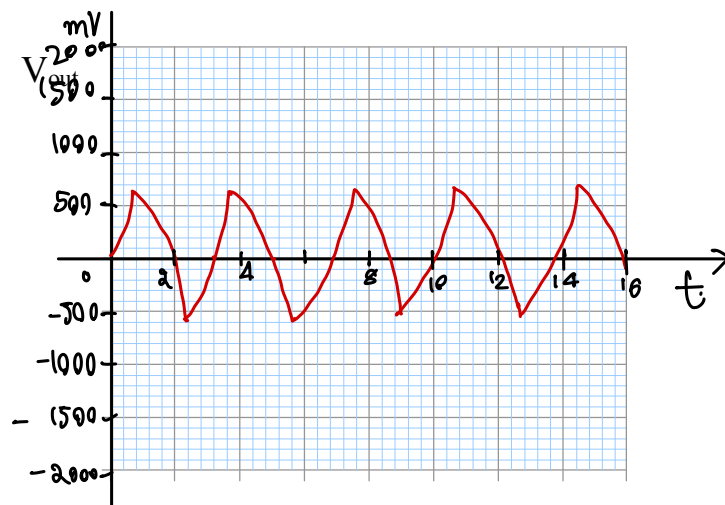

ใช้ตัวต้านทานขนาด $10\text{ M}\Omega$

$$\text{ค่า } \Delta v = \underline{1.19} \text{ V}$$

$$\text{ค่า } \Delta t = \underline{3.56} \mu\text{s}$$

$$\text{ค่า Slew Rate} = \underline{0.334} \text{ MV/s}$$

5. หาผลตอบสนองเชิงความถี่ (Frequency Response)

5.1 ใช้วงจรตามรูปที่ 7

5.2 เลือกค่า R_f ให้เท่ากับค่า R_i ในย่าน $1\text{ M}\Omega \dots 10\text{ M}\Omega$ ($R_f/R_i = 1$)

5.3 สัญญาณ V_i ให้ใช้สัญญาณรูปไซน์ (Sine Wave) จาก Function Generator ขนาด 4 V_{p-p}

5.4 ให้ตรวจสอบค่า Bandwidth ของ IC ในเอกสาร Data Sheet ด้วยว่ามีค่าสูงสุดเท่าใด

5.5 ทดลองเปลี่ยนความถี่ของสัญญาณ V_i แต่ไม่ให้เกินค่า Bandwidth ของ IC ในเอกสาร Data Sheet ในระหว่างนี้ให้คอยสังเกตขนาดของสัญญาณเอาต์พุต อัตราส่วนแรงดันจะค่อย ๆ ลดลงจนต่ำกว่าครึ่งหรือเหลือสัก 30% และรูปร่างต้องไม่ผิดเพี้ยน บันทึกผลที่ได้ที่ช่องเติมค่าได้ตารางที่ 3 ที่ช่อง f [Hz]

5.6 ทดลองวัดค่าขนาดของสัญญาณอินพุตและสัญญาณเอาต์พุต อย่างละเอียดทุกค่าความถี่ (15 ค่า ตามที่ได้จากข้อ 5.5) แต่บันทึกผลลงในตารางที่ 4

5.7 เปลี่ยนเบอร์ไอซีออปแอมป์เป็น TL071 ทำการทดลองซ้ำข้อ 5.1 ถึง 5.6 พล็อตกราฟการตอบสนองทางความถี่จากผลการทดลองของ TL071 และ LM741 (ให้ใช้สีต่างกัน) โดยให้ระบุตำแหน่งที่อัตราส่วนของแรงดัน (V_o/V_i) ลดลงเหลือ 70%

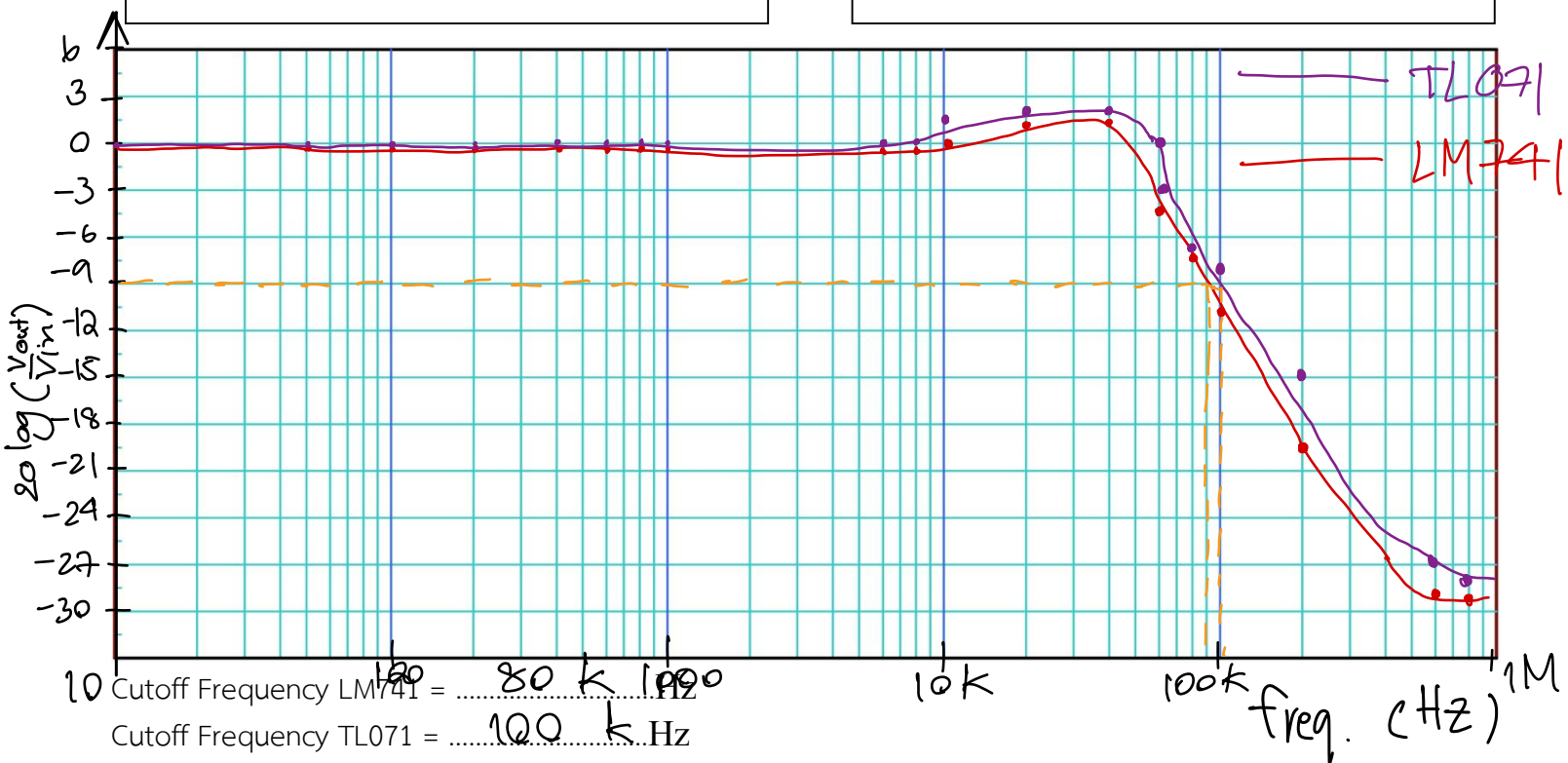

ตารางที่ 3 LM741 (ตัวต้านทานขนาด 10 MΩ)

F [Hz]	V _i (V)	V _o (V)	V _o /V _i	20log(V _o /V _i)
50	4.32	4.08	0.944	-0.501
100	4.32	4.08	0.944	-0.501
200	4.32	4.08	0.944	-0.501
400	4.40	4.16	0.945	-0.491
600	4.40	4.16	0.945	-0.491
800	4.40	4.16	0.945	-0.491
1 k	4.40	4.16	0.945	-0.491
2 k	4.40	4.16	0.945	-0.491
4 k	4.40	4.16	0.945	-0.491
6 k	4.40	4.32	0.982	-0.158
8 k	4.40	4.32	0.982	-0.158
10 k	4.40	4.40	1.000	0.000
20 k	4.40	5.21	1.184	1.467
40 k	4.40	5.28	1.20	1.584
60 k	4.40	2.64	0.6	-4.437
80 k	4.40	1.80	0.364	-8.778
100 k	4.32	1.13	0.262	-11.634
200 k	4.40	0.44	0.10	-20
400 k	4.40	0.208	0.047	-26.558
600 k	4.40	0.194	0.033	-29.630
800 k	4.40	0.152	0.035	-29.119

ตารางที่ 4 TL071 (ตัวต้านทานขนาด 10 MΩ)

F [Hz]	V _i (V)	V _o (V)	V _o /V _i	20log(V _o /V _i)
50	4.24	4.16	0.981	-0.167
100	4.24	4.16	0.981	-0.167
200	4.24	4.16	0.981	-0.167
400	4.24	4.16	0.981	-0.167
600	4.24	4.16	0.981	-0.167
800	4.24	4.16	0.981	-0.167
1 k	4.40	4.16	0.945	-0.491
2 k	4.40	4.16	0.945	-0.491
4 k	4.40	4.16	0.945	-0.491
6 k	4.40	4.24	0.964	-0.318
8 k	4.40	4.32	0.981	-0.167
10 k	4.40	4.48	1.018	0.155
20 k	4.40	5.20	1.182	1.452
40 k	4.40	10.2	2.318	7.532
60 k	4.32	4.32	1	0
80 k	4.40	2.4	0.545	-5.272
100 k	4.40	1.76	0.4	-7.959
200 k	4.40	0.76	0.173	-15.239
400 k	4.40	0.376	0.085	-21.412
600 k	4.40	0.264	0.06	-24.437
800 k	4.40	0.20	0.045	-26.938

ตอนที่ 2. ออปแอมป์ที่มีฟังก์ชันการทำงานแบบพิเศษ (Special Purpose Op-Amp)

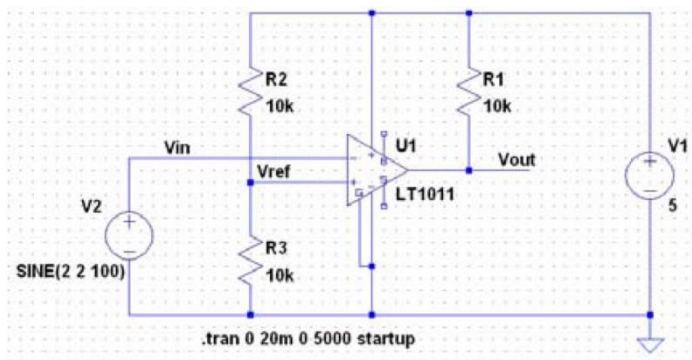
ในปัจจุบัน วงจรรวม (IC) ประเภทออปแอมป์มีการใช้งานในกลุ่มอุตสาหกรรมจำนวนมาก เนื่องจาก IC สามารถออกแบบให้มีฟังก์ชันการทำงานพิเศษ (Special Purpose) ที่รองรับการทำงานเฉพาะทางที่มีวัตถุประสงค์การใช้งานที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้ที่สนใจหรือวิศวกรผู้ทำหน้าที่ออกแบบวงจรจำเป็นจะต้องหมั่นติดตามข่าวสารในแวดวงอุตสาหกรรมรวมทั้งศึกษาเพิ่มเติมความรู้อยู่เสมอ

ออปแอมป์เบอร์ LM311 หรือ LT1011 เป็นออปแอมป์ที่มีฟังก์ชันการทำงานแบบพิเศษ (Special Purpose) ซึ่งถูกออกแบบมาให้ทำงานเป็นตัวเปรียบเทียบ (Comparator) ไม่เหมือนกับออปแอมป์เบอร์ LM741 หรือ TL071 ที่ออกแบบมาให้ทำงานเป็นวงจรขยายสัญญาณ (Amplifier)

ดังนั้น การจัดวงจรจะไม่เหมือนทั่ว ๆ ไป ขอให้ศึกษาระมัดระวังและศึกษาคู่มือการใช้งานของ IC ในเอกสาร Data Sheet ควบคู่ไปกับการทดลองจะช่วยให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

ก) คุณสมบัติของตัวเปรียบเทียบ (Comparator)

1. ให้นักศึกษาเขียนวงจรในรูปที่ 7 ด้วย LTspice IV โดยกำหนดค่าแหล่งจ่าย V_2 ให้เป็นสัญญาณรูปไซน์ ความถี่ 100 Hz มีขนาด 2 V_{p-p} และ DC Offset 2 V พร้อมให้นักศึกษาทำการจำลองการทำงานในโหมด Transient และบันทึกผลการทดลองค่าของ V_{out} , V_{in} และ V_{ref} ที่ได้ลงในกราฟ (ให้เขียนลงในรูปเดียวกันและ **แยกสีให้เห็นความแตกต่าง**)

รูปที่ 7a) วงจร Comparator

รูปที่ 7b) ตั้งค่าแหล่งจ่าย V_2

ผลการทดลอง

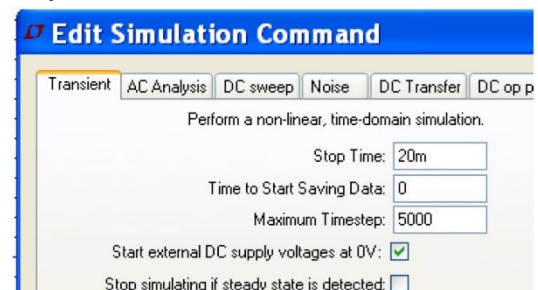
จากวงจรของ LT1011

ขา Inverting Input ต่ออยู่กับสัญญาณ V_{in}

ขา Non-inverting Input ต่ออยู่กับสัญญาณ V_{ref}

จากกราฟผลการทดลอง

ถ้าระดับสัญญาณ V_{in} มีค่ามากกว่าสัญญาณ V_{ref} สัญญาณทางเอาต์พุตมีค่า 15.533 mV

รูปที่ 7c) จำลองใน Transient Mode

เทียบกับค่าลอจิก ..... 0 ..... ถ้าเป็นสัญญาณแบบดิจิทัล
ถ้าระดับสัญญาณ V_{in} มีค่าน้อยกว่าสัญญาณ V_{ref} สัญญาณทาง
เอาต์พุตมีค่า ..... 5 V

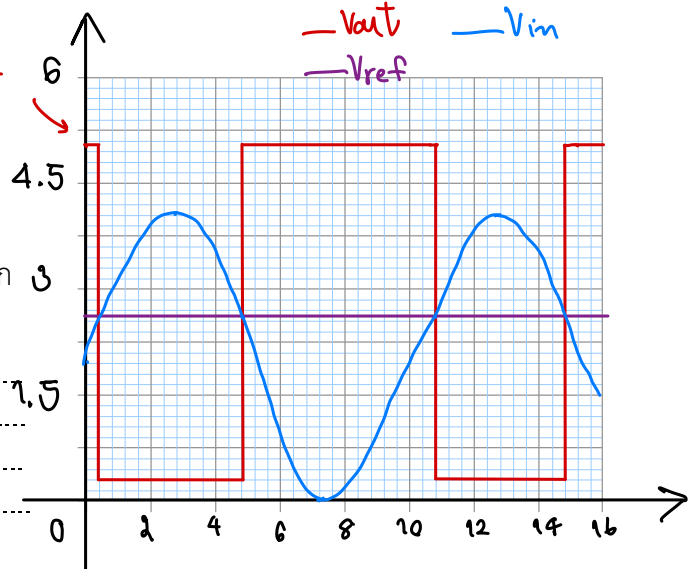
เทียบกับค่าลอจิก ..... 1 ..... ถ้าเป็นสัญญาณแบบดิจิทัล
ตัดวงจรไม่ให้ R_1 เชื่อมต่อกับขาเอาต์พุตและจำลองการทำงานซ้ำอีก
ครั้ง เกิดผลอย่างไรกับสัญญาณเอาต์พุต

$$V_{out} = 0.01 \text{ V ตลอด}$$

เพราะเหตุใด ..... เนื่องจาก R_3 เป็นตัวเชื่อม V_{out} และ V_{ref}

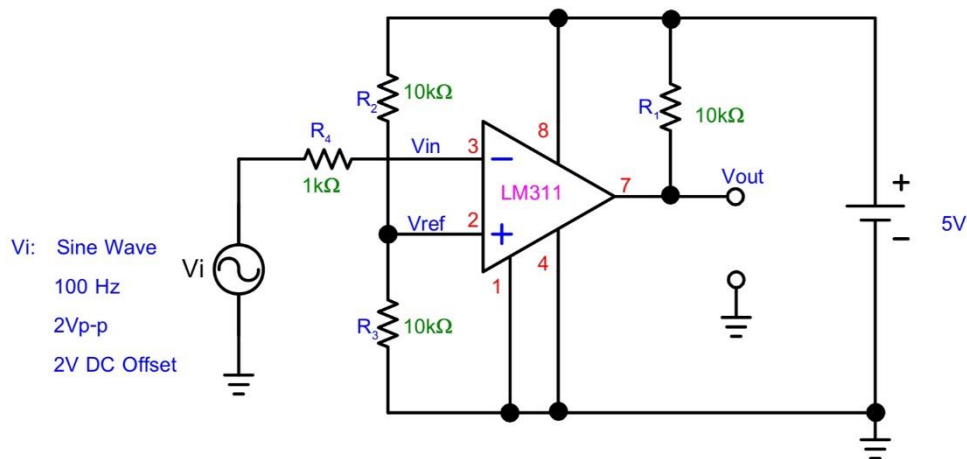
ทำให้ไม่สามารถเสถียรในวงจร V_{out} แต่ที่ $V_{out} = 0.01$

จะเห็นได้ว่าสัญญาณที่ออกมาที่ Output

2. ทดสอบวงจรจริงของวงจรเปรียบเทียบ ด้วยไอซีเบอร์ LM311

ต้องจรรยาบรรณรูปที่ 8 ให้ใช้ไอซี Comparator เบอร์ LM311 ของบริษัท National Semiconductor ซึ่งมีคุณสมบัติเทียบเคียง
กับไอซีเบอร์ LT1011 ของบริษัท Linear Technology ที่เคยจำลองใน LTspice IV

รูปที่ 8

ผลการทดลอง

จากวงจรของ LM311

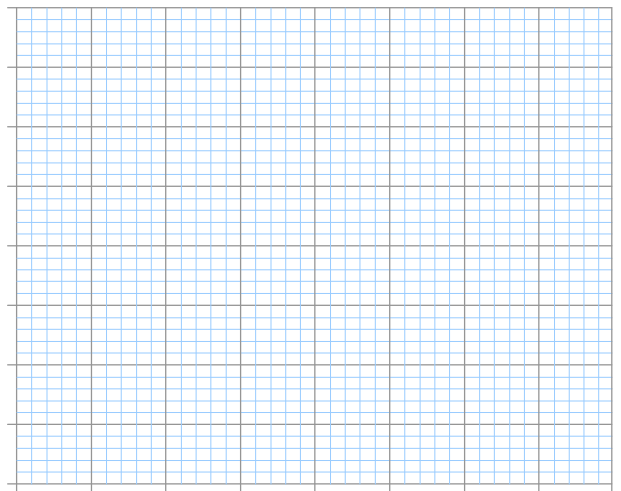
ขา Inverting Input ต่ออยู่กับสัญญาณ .....

ขา Non-inverting Input ต่ออยู่กับสัญญาณ .....

จากกราฟผลการทดลอง

ถ้าระดับสัญญาณ V_{in} มีค่ามากกว่าสัญญาณ V_{ref} สัญญาณทาง
เอาต์พุตมีค่า V

เทียบกับค่าลอจิก ..... ถ้าเป็นสัญญาณแบบดิจิทัล

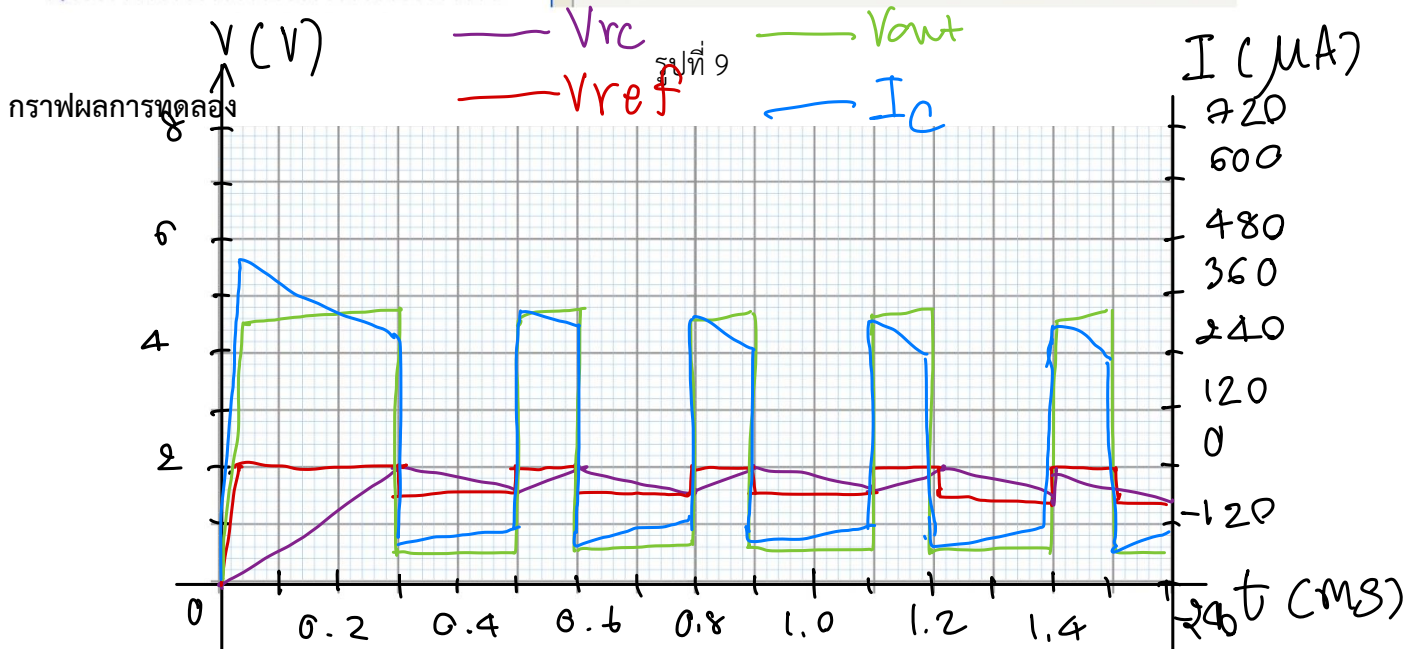
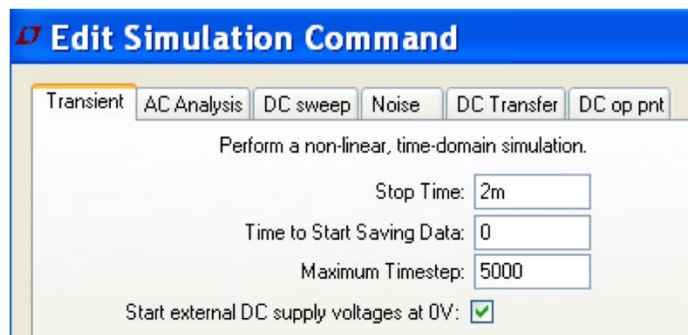
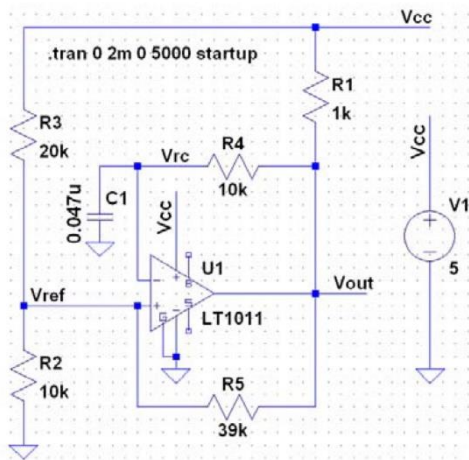

ถ้าระดับสัญญาณ V_{in} มีค่าน้อยกว่าสัญญาณ V_{ref} สัญญาณทางเอาต์พุตมีค่า V
เทียบเท่ากับค่าลอจิก ..... ถ้าเป็นสัญญาณแบบดิจิตอล

ตัดวงจรไม่ให้ R_1 เชื่อมต่อกับขาเอาต์พุตและจำลองการทำงานซ้ำอีกครั้ง เกิดผลอย่างไรกับสัญญาณเอาต์พุต
ให้นักศึกษาเปิดเอกสาร Data Sheet ของไอซี LM311 หน้า 16 และให้ใช้ความรู้ทางด้านวงจรอิเล็กทรอนิกส์ทำการ
วิเคราะห์เหตุผลที่ผู้ผลิตไอซีได้ออกแบบให้วงจรทางด้านเอาต์พุต (ขา 7) ต้องมีลักษณะเช่นนั้น

ข) การประยุกต์ใช้ Comparator เพื่อสร้างวงจรกำเนิดสัญญาณพัลส์ (Pulse)

3. ให้นักศึกษาเขียนวงจรในรูปที่ 9 ด้วย LTSpice IV และจำลองการทำงานในโหมด Transient พร้อมบันทึกผลการทดลอง
ค่าของ V_{out} , V_{RC} , V_{ref} และกระแส I_{C1} ที่ไหลผ่านตัวเก็บประจุ $C1$ ที่ได้ลงในกราฟผลการทดลอง
(ให้เขียนลงในรูปเดียวกันและแยกสีให้เห็นความแตกต่าง)

จากกราฟให้นักศึกษาทำการสังเกตและศึกษาพฤติกรรมของความสัมพันธ์กันระหว่าง V_{out} , V_{RC} , V_{ref} และกระแส I_{C1} ให้เข้าใจ แล้วให้ใช้ความรู้ด้านวงจรไฟฟ้า อธิบายการทำงานของวงจร (หรือสิ่งที่เกิดขึ้นในวงจร) ในช่วงเวลาต่าง ๆ (ช่วงเวลา โดยประมาณ ตามการเปลี่ยนค่าของแรงดัน V_{out}) ดังต่อไปนี้

ช่วงเวลา $t = 0 \text{ ms}$ ถึง $t = 0.3 \text{ ms}$ ช่วงนี้ $V_{ref} > V_{RC}$ $\Rightarrow$ Output Signal เป็น +

ช่วงเวลา $t = 0.3 \text{ ms}$ ถึง $t = 0.5 \text{ ms}$ ช่วงนี้ $V_{ref} < V_{RC}$ $\Rightarrow$ Output Signal เป็น -

ช่วงเวลา $t = 0.5 \text{ ms}$ ถึง $t = 0.6 \text{ ms}$ ช่วงนี้ $V_{ref} > V_{RC}$ $\Rightarrow$ Output Signal เป็น +

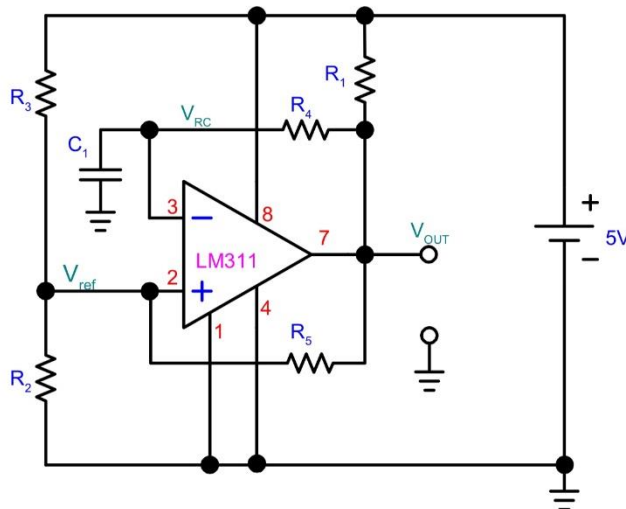
ช่วงเวลา $t = 0.6 \text{ ms}$ ถึง $t = 0.8 \text{ ms}$ ช่วงนี้ $V_{ref} < V_{RC}$ $\Rightarrow$ Output Signal เป็น -

เพราะเหตุใดความกว้างของสัญญาณพัลส์เอาต์พุตในช่วงเวลา $t = 0$ ถึง $t = 0.3 \text{ ms}$ มีค่าไม่เท่ากับช่วงเวลาอื่น

เป็นช่วงที่ C เริ่มเก็บประจุ ซึ่งใช้เวลาในการชาร์จประจุมากกว่าช่วงอื่น เนื่องจากเริ่มที่ 0V

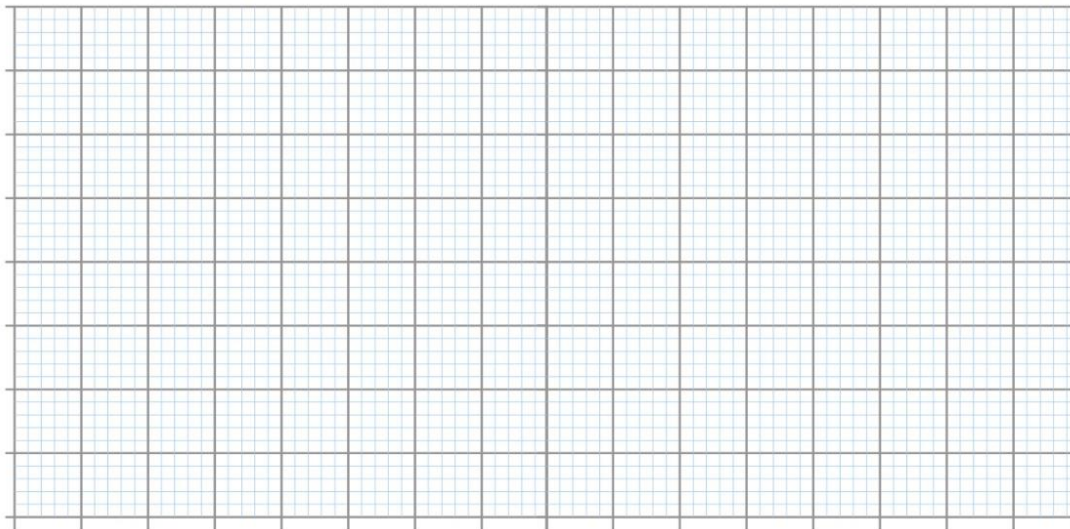
4. ให้นักศึกษาทดสอบวงจรจริงของวงจรกำเนิดสัญญาณพัลส์ (Pulse) ด้วยไอซีเบอร์ LM311 โดยทำการต่อวงจรทดลองตามรูปที่ 10 ให้ใช้ไอซี Comparator เบอร์ LM311 บันทึกการเปลี่ยนแปลง V_{out} , V_{RC} , V_{ref} ลงในกราฟ

$R_1 = 1\text{k}\Omega$
 $R_2 = 10\text{k}\Omega$
 $R_3 = 20\text{k}\Omega$
 $R_4 = 10\text{k}\Omega$
 $R_5 = 39\text{k}\Omega$
 $C_1 = 0.047\mu\text{F}$

รูปที่ 10

กราฟผลการทดลอง

จากกราฟผลการทดลอง สัญญาณพัลส์ V_{out} มี

ค่าความกว้างคาบ (Period) = ... ms

ค่า Duty Cycle (ค่า % ของช่วงที่เป็น '1' ต่อเวลาทั้งคาบ) = ... %

จากวงจรในรูปที่ 6 ถ้าต้องการปรับเปลี่ยนค่าความกว้างคาบของรูปพัลส์ V_{out} จะต้องทำการปรับเปลี่ยนค่าอุปกรณ์ตัวใด

เพราะเหตุใด.....

ถ้าต้องการปรับเปลี่ยนค่า Duty Cycle ของรูปพัลส์ V_{out} จะต้องทำการปรับเปลี่ยนค่าอุปกรณ์ตัวใด

เพราะเหตุใด.....

..... ลายเซ็นอาจารย์ผู้ควบคุม

คำถามท้ายการทดลอง

1. ให้เปรียบเทียบ และวิเคราะห์สาเหตุวิจารณ์ผลการทดลอง ค่าจากผลการทดลองและค่าที่ได้จาก Data Sheet ในด้านคุณสมบัติของ Input Bias Current, Input Offset Voltage, Slew Rate และ Bandwidth

.....

.....

.....

.....

.....

- 2 ให้นักศึกษาสรุปความรู้ที่ได้จากการทดลองนี้

.....

.....

.....

.....

.....

3. จากการทดลองในตอนที 1 ให้นักศึกษาอธิบายสาเหตุที่ต้องกำหนดค่าในการจำลอง LTspice เป็น “start external DC power supply voltages at 0 V”

.....

.....

.....

.....